

ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕರ್

■ ಪ್ರವೀಣ ಕುಲಕರ್ಣಿ

ಮುಂಬೈನ ಆ ಕಚೇರಿಯ ಕಿರುಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಕೆಲವು ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕರ್‌ಗಳು ಅಕ್ಷರಶಃ ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಮರ ಸಾರಿದ ಸೇನಾನಿಗಳಂತೆಯೇ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರತ್ತ ಹರಿದುಬರುವ ಟ್ವೀಟ್ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕಾಗಲಿ, ದ್ವೇಷದಿಂದ ನಡೆಯುವ ಅಕ್ಷರ ದಾಳಿಗಾಗಲಿ, ಕಾನೂನು ಕ್ರಮದ ಬೆದರಿಕೆಗಾಗಲಿ ಅವರು ಅಂಜುವುದಿಲ್ಲ. 'ಇದು ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿಕೊಂಡ ಜನರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಿಂದೆ ಬೀಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದಹಾಗೆ, ಹೀಗೆ ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕ್ ಮಾಡುವ ಕೆಲವು ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಬೂಮ್ ಲೈವ್' ಕೂಡ ಒಂದು. ಅದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವರು ಪತ್ರಕರ್ತ ಗೋವಿಂದರಾಜ್ ಯತಿರಾಜ್. 'ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಸುಳ್ಳುಗಳ ಸಂತೆಯೇ ನೆರೆದಿದೆ. ಯಾವುದು ಸತ್ಯ, ಯಾವುದು ಸುಳ್ಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕ್ ಒಂದು ಬಲುಸಣ್ಣ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಜನ ಇಂಟರ್ನೆಟ್ ಬಳಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರಿಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಮಾಹಿತಿ ಬಟವಾಡೆ ಆಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ತಾವು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ನೈಜ, ಯಾವುದು ಸುಳ್ಳು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ನೋಡುವುದು ತ್ರಾಸದಾಯಕ ಕೆಲಸ. ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕ್ ಮಾಡಲು ಹೊರಟರೂ ಮೂಲವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವುದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

ಆದರೆ, ಜನರಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ ಮೂಡಿಸುವ ಅಂತಹ ಸುದ್ದಿಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಬೂಮ್ ಲೈವ್. ಅಗ್ಗದ ದರದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಇಂಟರ್ನೆಟ್ ಸಂಪರ್ಕ, ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದ ಡಿಜಿಟಲ್ ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತಿರುವ ದ್ವೇಷದ ಮಾತು, ಕಿರಿದಾಗುತ್ತಿರುವ ಮಾಧ್ಯಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಂಶ ತಿಳಿಸುವ ಫ್ಯಾಕ್ಟ್

ಚೆಕರ್‌ಗಳ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. 'ನೈಜ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಯಲಿಗೆ ಎಳೆಯುವ ಮೂಲಕ ಹಲವು ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದ ಹೆಮ್ಮೆಯೇನೋ ನಮಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಖಾಲಿ ಬಕೆಟ್ ಅನ್ನು ಒಂದು ಹನಿ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿಸಲು ಹೊರಟ ಸಾಹಸದಂತಿದೆ, ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಗಳ ಪ್ರವಾಹದ ಮುಂದೆ ಸತ್ಯ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನ' ಎಂದು ಗೋವಿಂದರಾಜ್ ಯತಿರಾಜ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ವಾಟ್‌ಆಪ್ ಗ್ರೂಪ್‌ಗಳಿಂದಲೇ ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಗಳು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಗ್ರೂಪ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಹರಿದಾಡುವ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿ, ಅಷ್ಟೇ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಆ ಮಾಹಿತಿಯ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವ ಬೂಮ್ ಲೈವ್, ಸರಿಯಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

'ನಮ್ಮ ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕರ್‌ಗಳಿಗೂ ಬೆದರಿಕೆ ಕರೆಗಳು ಬಂದಿವೆ' ಎಂದು ಗೋವಿಂದರಾಜ್ ಯತಿರಾಜ್ ವಿಷಾದದಿಂದಲೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿ ಎಷ್ಟು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಹರಡುವುದೋ ಅಷ್ಟೇ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಹಲವು ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಗಳ ನಿಜ ಬಣ್ಣ ಬಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಮಾಜಘಾತುಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ಕಳವಳಗೊಂಡಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬೆದರಿಕೆ ಕರೆಗಳು ಬರುತ್ತಿವೆ' ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವ ಮತ್ತೊಂದು ವೇದಿಕೆ ಆಲ್ಫ್ ನ್ಯೂಸ್‌ನ ಸಹಸ್ಥಾಪಕ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಜುಬೈರ್ ಅವರು ಜೈಲು ಪಾಲಾಗಿದ್ದ ಘಟನೆಯನ್ನು 'ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕರ್ ಪ್ರತಿಕ್ ಸಿನ್ಹಾ ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಿ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವವರು ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತವಾದಿಗಳಿಂದ ಬರುವ ಒತ್ತಡ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಲ್ಲದೆ ಹಣಕಾಸಿನ ತೊಂದರೆಯನ್ನೂ ನಮ್ಮಂಥವರು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯ 'ಐಎಫ್‌ಸಿಎನ್' ಪ್ರಮಾಣೀಕೃತ 17 ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಬೇರೆ

ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲೂ ಇಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಮಾಣದ ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಇಂಟರ್ನೆಟ್ ಬಳಕೆದಾರರು ಒಂದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೂ ಅಧಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ಹರಿದಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಸಹ ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ನೈಜತೆ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಠಿಣಗೊಳಿಸಿದೆ. ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಯ ಹರಡುವಿಕೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. 2018ರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಹರಡಿದ ಮಕ್ಕಳ ಕಳ್ಳರ ಕುರಿತ ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿ ಹಲವು ಜೀವಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಪಡೆದ ಘಟನೆ ಇನ್ನೂ ಕಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮೈಕ್ರೊಸಾಫ್ಟ್ ವತಿಯಿಂದ ನಡೆದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಗಳು ಹರಿದಾಡುತ್ತಿರುವ ದೇಶ ಭಾರತ ಎನ್ನುವುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಶೇ. 64ರಷ್ಟು ಮೊಬೈಲ್ ಬಳಕೆದಾರರು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಸುಳ್ಳು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಂಡಿದೆ. ಚುನಾವಣೆ ಸಂಬಂಧಿ ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಗಳು ಹರಿದಾಡುವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರೇಕ್ ಹಾಕುವ ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕರ್‌ಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ತುಂಬಾ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ.

'ಬೂಮ್ ಲೈವ್' ಮಾತ್ರವಲ್ಲ 'ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕರ್', 'ಇಂಡಿಯಾನ್ಸ್‌ಎಂಡ್'ನಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿರುವ ಗೋವಿಂದರಾಜ್ ಯತಿರಾಜ್, 'ಎಕನಾಮಿಕ್ ಟೈಮ್ಸ್', 'ಬ್ಯುಜಿನೆಸ್ ಸ್ಟಾಂಡರ್ಡ್', 'ಬ್ಯೂಮ್‌ಬರ್ಗ್' ಟಿ.ವಿ.ಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಕರ್ತರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವರು. 'ಆಧಾರ್' ಯೋಜನೆ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲೂ ದುಡಿದವರು. ಪತ್ರಕರ್ತರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಅನುಭವವೂ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ನಿಕಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲು ಅವರ ನೆರವಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಇಂತಹ ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ ಚೆಕ್ ನಾಯಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ದೇಶವಾಸಿಗಳು ನೈಜ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಿದೆ. ■